THẦY GIÁO QUỐC TỬ GIÁM

TRUNG TÂM HOẠT ĐỘNG VĂN HÓA KHOA HỌC
VĂN MIẾU - QUỐC TỬ GIÁM

NHÀ XUẤT BẢN
THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

Các thầy giáo của trường Giám gọi chung là học quan. Đó là những người được triều đình cử ra trông coi, rèn cặp sĩ tử, đào tạo nhân tài cho đất nước. Các học quan đều là những người tài năng, đức độ, học vấn uyên thâm, là tấm gương cho học trò học tập noi theo.

Các triều đại quân chủ Việt Nam rất coi trọng và đề cao giáo dục tại Quốc Tử Giám. Mỗi triều đại, số lượng thầy giáo có khác nhau, song những quy định của Nhà nước về tiêu chí lựa chọn, nhiệm vụ, triều phục... khá nhất quán.

Những người thầy được giao trọng trách trông nom, giảng dạy tại Quốc Tử Giám có vai trò rất lớn trong việc đào tạo bồi dưỡng nhân tài của quốc gia. Tiêu chuẩn lựa chọn các chức này rất được triều đình chú trọng, đó là những người có tài năng và đức độ, đặc biệt là hai chức Tế tửu và Tư nghiệp.

Tuy nhiên, tiêu chuẩn chọn thầy vào giảng dạy tại Quốc Tử Giám qua các triều đại cũng có nhiều thay đổi và ngày càng hoàn thiện.

Năm 1075, vua Lý Nhân Tông cho mở khoa thi Minh kinh bác học - khoa thi Nho học đầu tiên để chọn ra những người thông tuệ về kinh điển, sau này trở thành những thầy giáo dạy tại Quốc Tử Giám từ năm 1076.

Sang thời Trần, tiêu chuẩn thầy giáo giảng dạy trong Quốc Tử Giám được chú trọng hơn và thường được giao cho các bậc đại thần của triều đình - những người đức trọng, tài cao, thông hiểu kinh sách.

Người đứng đầu Quốc Tử Giám thời bấy giờ là Tư nghiệp. Dưới thời Trần, giúp việc cho Tư nghiệp còn có Quốc Tử Giám Đề điệu là chức quan sớm nhất được bổ nhiệm tại Quốc Tử Giám và Quốc Tử Giám Trợ giáo - như Đoàn Xuân Lôi, đỗ Thái học sinh khoa Giáp tý (1384).

Việc học tập và giáo dục Nho học ở nước ta được mở rộng phát triển với qui mô lớn và đạt tới đỉnh cao dưới thời Lê. Lúc này, việc tuyển chọn thầy giáo trường Quốc Tử Giám đã có qui định với tiêu chuẩn rõ ràng.

Điều hành việc quản lý và giảng dạy tại Quốc Tử Giám là Tế tửu, Tư nghiệp. Tiêu chuẩn bổ nhiệm các vị trí này đòi hỏi phải hội đủ cả hai yếu tố: Tài cao và Đức trọng.

Ngoài Tế tửu và Tư nghiệp, từ thời Lê còn có các vị trí Trực giảng, Ngũ kinh Giáo thụ, Ngũ kinh Học chính, Trợ giáo, Thuộc viên (Giám bạ, Điển bạ, Điển nghĩa). Những người thầy đã đảm trách việc dạy và học tại Quốc Tử Giám, góp phần đào tạo nhân tài cho đất nước. Họ đều là những người thầy có học vấn uyên thâm, nhiều kinh nghiệm trong giáo dục, đạo đức trong sáng, là tấm gương tiêu biểu về nhân cách, trí tuệ không chỉ đối với học trò, mà còn tiêu biểu trong số những nhà khoa bảng đương thời.

Thời Lê Trung Hưng, thêm hai chức Đề điệu và Tri Quốc Tử Giám là những vị đại quan kiêm nhiệm.

Những người thầy được giao trọng trách trông nom, giảng dạy tại trường Giám có vai trò rất lớn trong việc đào tạo bồi dưỡng nhân tài của quốc gia. Tiêu chuẩn lựa chọn các chức này được triều đình rất chú trọng, luôn lựa chọn những người có tài năng và đức độ, đặc biệt là hai chức Tế tửu và Tư nghiệp. Họ là những người đã đỗ đạt, trải qua quan trường, am hiểu kinh sách, giáo lý của Nho gia. Chức Tế tửu và Tư nghiệp thường chọn các quan đại thần, có kiến thức uyên thâm, được học trò và quan lại tin yêu, kính trọng.

Thầy giáo trường Giám có trách nhiệm giảng dạy, bảo cử Giám sinh. Giúp các Nho sinh nắm vững kinh điển, thông thạo tinh thần và tư tưởng Nho giáo để áp dụng vào việc xử lý công việc khi ra làm quan là mục tiêu giảng dạy của các thầy giáo Quốc Tử Giám.

Về việc giảng dạy, một tháng hai lần, các giảng quan Quốc Tử Giám tiến hành giảng kinh truyện trên lớp. Những ngày còn lại các trò sẽ tự học.

Mỗi tháng thầy giáo ra một bài tiểu tập để thi khảo các Giám sinh vào học. Học trò có thể làm bài tập văn ngay tại lớp hoặc mang về nhà làm, sau đó nộp cho thầy.

Thầy giáo chấm bài, phân loại kết quả thành 3 loại: ưu, bình và thứ. Loại thứ lại chia thành 3 loại: thứ mác là bài có đoạn hay, thứ cộc thuộc loại xoàng, bài kém bị phê liệt. Những bài thật hay kèm theo những lời bình của thầy được chọn đọc trong những buổi bình văn tại trường vào ngày Sóc, Vọng.

Ngoài ra, bốn tháng trọng trong bốn mùa (Xuân, Hạ, Thu, Đông), thầy giáo sẽ ra một bài đại tập để khảo sát các giám sinh. Ai thi cả bốn kì đều trúng thì đi thi Hội, thi Đình, nếu đúng vào năm triều đình có tổ chức thi hoặc được Quốc Tử Giám bảo cử để bổ Lại tuyển dụng.

Kết quả chấm văn của Giám sinh trong những kỳ tập làm văn đều được biên lại, làm căn cứ để xét tuyển đi thi hoặc cất nhắc, bổ nhiệm chức vụ. Như vậy, thầy giáo trường Quốc Tử Giám ngoài nhiệm vụ giảng dạy, rèn tập sĩ tử còn có nhiệm vụ bảo cử các Giám sinh có tài, đức với triều đình để bổ dụng làm quan.

Một công việc hết sức quan trọng của họ tham gia tổ chức thi Hội, thi Đình và soạn bài ký trên bia Đề danh Tiến sĩ.

Quyền lợi của các thầy giáo trường Giám được thay đổi theo từng thời kì nhưng hầu hết đều có quy định chung về phong chức tước, phẩm hàm, bổng lộc.

Thầy Chu Văn An được vua Trần Minh Tông mời ra giữ chức Tư nghiệp Quốc Tử Giám, giúp vua đào tạo, bồi dưỡng nhân tài tại trung tâm giáo dục cao cấp của đất nước thời đó. Chu Văn An là một trong những vị Tư nghiệp đầu tiên của Quốc Tử Giám, đồng thời cũng là thầy giáo của Thái tử Trần Vượng, sau này là vua Trần Hiến Tông.

Trong thời gian ở cương vị đứng đầu trường Quốc Tử Giám, Thầy đã có nhiều đóng góp trong việc hoàn thiện chương trình truyền dạy tư tưởng Nho giáo và đào tạo nhân tài cho đất nước, là một trong những vị Hiệu trưởng đầu tiên của Trường Quốc học nước nhà. Trải qua thời gian dài ở cương vị này, từ việc dạy dỗ các thái tử đến những công việc viết sách giáo khoa, đề xuất các tiêu chí chọn người vào học, chương trình giảng dạy, thi cử để đào tạo và tuyển chọn nhân tài cho đất nước. Thầy Chu Văn An là nhà giáo dục tiêu biểu, tấm gương sáng của nhiều thế hệ người Việt Nam.

Tế tửu Vũ Mộng Nguyên sinh năm 1380, đỗ tiến sĩ nhà Hồ nhưng không ra làm quan. Đến thời Lê sơ, ông theo chiếu cầu hiền tài ra làm Tư nghiệp Quốc tử giám, tước Thái Trung đại phu, sau thăng Tế tửu. Ông được người đời kính trọng vì khí tiết trong sạch của một nhà giáo và tài năng văn thơ mực thước, khí khái.

Tư nghiệp Ngô Sĩ Liên không chỉ nổi tiếng là một sử thần đời Lê, góp công sức chủ yếu trong việc soạn thảo Đại Việt sử ký toàn thư - Bộ Quốc sử của Việt Nam còn được lưu truyền nguyên vẹn cho tới ngày nay, mà còn là người thầy giáo, là Tư nghiệp Quốc Tử Giám, vị học quan chịu trách nhiệm việc giảng dạy, đào tạo nên những nho thần, quan chức cao cấp cho nước nhà tại Quốc Tử Giám, trường học cao cấp nhất của Việt Nam thời quân chủ.

Lưỡng quốc Trạng nguyên Nguyễn Trực (1417 - 1473) sinh ra và lớn lên tại xứ Đoài (Hà Tây). Học rộng, tài cao, Tế tửu Quốc Tử Giám Nguyễn Trực là một nhà giáo, nhà thơ, chính trị gia xuất sắc của thế kỷ XV. Các áng thơ văn của ông cùng tư tưởng cầu hiền – trị quốc thể hiện trong bài văn Đình đối viết năm 1442 mãi là những tác phẩm được người đời sau ca tụng, trân trọng.

Tư nghiệp Lê Quý Đôn (1726 – 1784), ông là quan của nhà Hậu Lê đồng thời có thể coi là một nhà khoa học trong nhiều lĩnh vực. Năm 1752, khi Lê Quý Đôn được 27 tuổi, ông đỗ đầu thi Hội và khi vào thi Đình ông cũng đậu đầu Bảng Nhãn tức Tam Nguyên. Năm 1767, Lê Quý Đôn tham gia biên soạn Quốc Sử kiêm chức Tư Nghiệp Quốc Tử Giám.

Tế tửu, Tri Quốc Tử Giám Nguyễn Nghiễm (1708 - 1776) là quan chức, sử gia, nhà thơ thời nhà Lê Trung Hưng trong lịch sử Việt Nam. Năm 16 tuổi, ông đỗ Hương Cống rồi đỗ Đệ nhị giáp Tiến sỹ xuất thân (Hoàng giáp) khoa thi Tân Hợi (1731), là đời thứ ba của dòng họ Nguyễn đỗ Tiến sĩ. Ít lâu sau ông được bổ làm Tế tửu Quốc Tử Giám. Trong thời kỳ làm Tri Quốc Tử Giám, Nguyễn Nghiễm còn cho làm chuông Bích Ung và bức đại tự Cổ Kim Nhật Nguyệt hiện đang treo tại nhà Bái Đường.

Tế tửu Quốc Tử Giám Nguyễn Duy Thì (sinh năm 1572, mất năm 1651) quê ở Thanh Lãng, huyện Bình Xuyên, tỉnh Vĩnh Phúc, là danh nhân tiêu biểu của nước ta vào đầu thế kỷ XVII. Khoa thi năm Mậu Tuất (1598), Nguyễn Duy Thì đỗ Hoàng giáp. Ông từng giữ nhiều trọng trách trong triều như Thượng thư Bộ Công, Thượng thư Bộ Binh, Thượng thư Bộ Lại, giữ việc tại 6 Bộ... Trong cuộc đời làm quan, ông còn kiêm nhiệm nhiều chức vụ khác thuộc lĩnh vực: ngoại giao, văn hóa, giáo dục. Nguyễn Duy Thì còn góp phần trong đấu tranh ngoại giao, khẳng định vị thế, chủ quyền và độc lập dân tộc.

Đội ngũ đông đảo các học quan (thầy giáo) của Quốc Tử Giám góp phần không nhỏ vào việc đào tạo, bồi dưỡng nhân tài, giúp các vương triều ổn định trật tự xã hội, xây dựng và phát triển đất nước.

Giúp các học sinh ngày nay tiếp cận với nền giáo dục của nước ta ngày xưa. Từ đó thêm hiểu về lịch sử, chức năng, vai trò của các học quan Quốc Tử Giám. Có thêm bài học về tình nghĩa thầy trò, truyền thống tôn sư trọng đạo. Các em dần thấy rõ trách nhiệm của bản thân trong việc tu dưỡng đạo đức và phấn đấu học tập tốt.

THẦY GIÁO QUỐC TỬ GIÁM

Chịu trách nhiệm xuất bản, nội dung
Giám đốc - Tổng Biên tập: Trần Chí Đạt

Biên tập sách điện tử: Nguyễn Tiến Phát - Phạm Thị Thanh

Trình bày sách: Công ty cổ phần Vietsoftpro

Trình bày bìa: Công ty cổ phần Vietsoftpro

Đối tác liên kết:
Trung tâm hoạt động Văn hoá Khoa học Văn Miếu - Quốc Tử Giám
58 - Quốc Tử Giám - Đống Đa - Hà Nội

Số xác nhận đăng ký xuất bản: 916-2024/CXBIPH/10-29/TTTT
Số quyết định xuất bản: 42/QĐ-NXB TTTT ngày 10/4/2024
Nộp lưu chiểu Quý II năm 2024
Mã ISBN: 978-604-80-9322-8 **Sách không bán**